

Å se skjult rasisme i norsk akademia: den ubehagelige samtalen

Tonje Baugerud, (corresponding author), OsloMet – Storbyuniversitet, Institutt for barnehagelærerutdanning, Norge, tonje.baugerud@oslomet.no, <https://orcid.org/0009-0008-2701-2788>

Usma Ahmed, OsloMet – Storbyuniversitet, Institutt for barnehagelærerutdanning, Norge, usma.ahmed@oslomet.no, <https://orcid.org/0009-0003-6729-1009>

Abstract

This article critically examines the reproduction of institutionalized whiteness in Norwegian academia and higher education. Employing autoethnography, the authors delve into their own racialized positionalities as researchers and educators in Early Childhood Education, reveling their entanglement in a specific pedagogical legacy that emphasizes White supremacist epistemologies and ontologies. The authors argue that this contextual reality is saturated in a color-evasive (Annamma et al., 2017) discourse where race often becomes obscured. Despite the continued influence of racialization processes on people's life prospects, reinforcing inclusion and exclusion dynamics, Norwegian researchers, teachers, and students notably lack a language for discussing race. This article explores the potential and limitations of developing such a language to expand the discourse on race and racism in Norway. By scrutinizing the volatile and dynamic insider/outsider continuum, the authors contend that institutional whiteness must be critically examined through a decolonial lens, considering Nordic exceptionalism and color-evasiveness. Drawing on Sara Ahmed's phenomenological conceptualization of institutional whiteness, the article conducts a critical investigation into how conversations about race are obscured in Norwegian higher education, particularly within Early Childhood Education. The authors engage in an autoethnographic account of how racism and institutionalized whiteness materializes in Norwegian academic spaces. Our utilization of autoethnography in the form of a conversational exchange serves to exemplify a methodological approach for articulating discussions on race, white privilege, and associated themes in the Norwegian context. This dialogue offers not only a template for navigating conversations within a discourse of color-evasiveness and race evasiveness but also underscores the inherent challenges and necessity for thorough reflexivity in

such dialogues.

Keywords

Race; institutionalized whiteness; autoethnography; positionality

Sammendrag

Denne artikkelen er en kritisk undersøkelse av hvordan institusjonalisert hvithet reproduseres i norsk akademia og høyere utdanning. Ved å benytte autoetnografi analyserer forfatterne sine egne rasialiserte posisjoner som forskere og lærere ved barnehagelærerutdanningen, og avdekker hvordan disse er påvirket og formet av en pedagogisk arv preget av hvite epistemologier og ontologier. Forfatterne argumenterer for at denne kontekstuelle virkeligheten er gjennomsyret av en «farge-unnvikende» (Annamma et al., 2017) diskurs der rase ofte forsvinner eller er uuttalt. Artikkelen viser at til tross for at rasialiseringsprosesser kontinuerlig påvirker hvem som er inkludert og hvem som er ekskludert så mangler norske forskere, lærere og studenter et språk for å snakke om rase. Denne artikkelen utforsker potensialet og begrensningene ved å utvikle et slikt språk for å utvide diskursen rundt rase og rasisme i Norge. Ved å ha en aktiv forståelse av hvordan innenfor- og utenforposisjoner er dynamiske og flytende, argumenterer forfatterne for at institusjonell hvithet utgjør en sentral del av nordisk eksepsjonalisme og farge-unnvikelse. Ved bruk av Sara Ahmeds fenomenologiske forståelse av institusjonell hvithet gjør artikkelen en kritisk undersøkelse av hvordan samtaler om rase hindres innenfor norsk høyere utdanning generelt, og barnehagelærerutdanningen spesielt. Gjennom en autoetnografisk undersøkelse viser forfatterne hvordan rasisme og institusjonalisert hvithet materialiserer seg i norske akademiske rom. I samtaleformat eksemplifiserer vi en metodologisk tilnærming til å artikulere et norsk språk for blant annet rase, rasisme, og hvite privilegier. Denne dialogen fungerer både som et caseeksempel, men understreker også utfordringene og nødvendigheten av grundig refleksivitet i slike samtaler.

Nøkkelord

Rase; institusjonalisert hvithet; autoetnografi; posisjonalitet

Usma: *Hei, hvordan går det?*

Tonje: *Hei, hva skjer?*

Vi utveksler et megetsigende blikk, det blikket som sier «lukker du døra?»

KLIKK. Lyden av frihet.

Lyden av enda en lukket dør.

Introduksjon

«Har akademia fått fripass i arbeidet mot rasisme?» Spurte førsteamanuensis Ronald Mayora Synnes og professor Yan Zhao i kjølvannet av lanseringen av regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering for 2024-2027 hvor universitets-, høgskole- og instituttsektoren (UHI-sektoren) er utelatt (Synnes & Zhao, 2024). Hvordan snakker vi om rasisme med studenter i en kontekst hvor det er utbredt enighet om at rase ikke eksisterer? Norske barnehagelærere er forpliktet gjennom rammeplanen til å motvirke rasisme (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 57), men hvordan kan vi undervise om anti-rasistisk arbeid i barnehagen uten et språk for rase og rasisme? Som undervisere og forskere ved barnehagelærerutdanning har vi gjentatte erfaringer med hvordan både studenter og undervisere blir usikre i møte med tematikk knyttet til rasisme. Ofte fører denne usikkerheten til taushet. Dette er svært alvorlig ettersom rasisme får gode vekstvilkår i det tause og usagte; det er i stillheten at rasisme får stå uimotsagt og blir uunngåelig (Ahmed, 2012, s. 4). Som forskere og undervisere som er rasialisert på ulike måter møter vi dette på forskjellig vis. Tonje er en hvit kvinne som ikke bærer religiøse symboler, som har vokst opp i en middelklassefamilie med to hvite foreldre. Usma er brun, norskfødt, muslimsk kvinne med hijab fra arbeiderklassen som har vokst opp med to foreldre fra Pakistan. Dette former både måten vi møter studenter på, hvordan vi posisjonerer oss i våre forskningsprosjekter, hvilke dører som står åpne for oss, hvilke dører vi kan åpne med et forsiktig dytt, hvilke dører vi må legge all vår kroppsvekt mot for å åpne, og hvilke dører som er stengt. Våre ulike rasialiserte kroppslige posisjoner gir oss også svært ulike blindsoner, og måten vi er vant med å bli møtt av andre påvirker hvilke spørsmål vi stiller, hvordan vi stiller disse spørsmålene, og kanskje enda viktigere: hvilke spørsmål vi ikke stiller! Det blir stadig bedre dokumentert hvordan den norske konteksten er preget av en diskursiv fargeblindhet (Harlap & Riese, 2023 1887), som vi herfra refererer til som «farge-unnvikelse» (Annamma et al., 2017), noe som preger den såkalte nordiske eksepsjonalismen (Eriksen et al., 2024; Fylkesnes et al., 2024; Gullestad, 2002a, 2004; Loftsdóttir & Jensen, 2012). Innenfor denne konteksten blir spørsmål rundt rase og rasisme ofte tabubelagt (Bangstad, 2017), og erfaringer med rasisme blir ofte møtt med skepsis, unnvikelser, eller fornektelse (Führer, 2021; Svendsen, 2014). Norge fremstilles som uskyldig og unntatt kolonialisme og imperialism (Engevoold, 2022; Gullestad, 2002a), og norske universitetsklasserom er preget av en epistemologisk og ontologisk hvithet (Harlap & Riese, 2023, s. 1888). Flere norske akademikere har gjentatte ganger påpekt hvordan rasisme og institusjonalisert hvithet opererer

innenfor akademiske rom, og vist behovet for en handlingsplan mot rasisme i UHI-sektoren.¹ Vår erfaring som undervisere tilsier at hvite studenter og hvite undervisere og forskere helst unngår å snakke om rase og rasisme, både fordi hvite privilegier (McIntosh, 1989) muliggjør denne tausheten og fordi hvite studenter og forskere dermed kan unngå det kroppslige ubehaget av å snakke om og adressere rase og rasisme.

I denne artikkelen ønsker vi å adressere det tause språket omkring rase og rasisme i en norsk kontekst, og skriver derfor denne artikkelen bevisst på norsk. Vårt mål er å utvikle en grobunn for hvordan studenter, undervisere, og forskere ved norske høyere utdanningsinstitusjoner kan snakke sammen om rase og rasisme på en konstruktiv, kroppslig, og anti-rasistisk måte. Vi vil derfor undersøke:

På hvilke måter spiller forskeres rasialiserte posisjonering inn på muligheter og utfordringer knyttet til samtaler om rase og rasisme i en norsk kontekst, og hvordan preges dette av institusjonell hvithet?

For å undersøke dette vil vi innledningsvis skissere en oversikt over den norske diskursen omkring rase og på hvilke måter denne tauslegges. Videre vil vi posisjonere oss selv som forskere, og bruke denne innsikten til å teoretisere rase og rasialisering innenfor rammene av den norske rasediskursen. Gjennom en autoetnografisk undersøkelse gir artikkelen innblikk i hvilke utfordringer og muligheter vi har for å snakke om rase og rasisme i rom preget av institusjonalisert hvithet og hvordan denne kan forstyrres, dekonstrueres, og endres. Avslutningsvis skisserer vi noen konkrete forslag til hva som bør inkluderes i en handlingsplan mot rasisme i UHI-sektoren.

Tidligere forskning

Rasisme har vært en betent tematikk i den offentlige debatten i Norge de siste årene, og selv med mye dokumentasjon av rasisme og diskriminering i Norge² har det sjeldent blitt beskrevet som rasisme i forskning (Riese & Harlap, 2021). Det er også slik at hvor mye offentlig og politisk oppmerksomhet som vies rasisme går i bølger (Banafsheh et al., 2024). Spesielt utløste politidrapet på Georg Floyd våren 2020 en massiv protest mot rasisme i Europa og Norge, der historier om erfaringer med rasisme i Norge har fått en offentlig plass. Begreper som hvite privilegier, rasialisering og strukturell rasisme har blitt mer utbredt i den offentlige debatten (Haugsgjerd & Thorbjørnsrud, 2021; Iversen, 2020), og rasisme løftes som sentralt i både ekstremismekommisjonens rapport fra mars 2024 og Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport avlagt i juni 2023 (Sannhets- og Ekstremismekommisjonen, NOU 2024:3; Sannhets og,

¹ Se bla. Hoem, V. (2022). Hverdagsrasisme finnes også i akademia. <https://kifinfo.no/nb/2022/10/hverdagsrasisme-finnes-ogsaa-i-akademia>. Svendsen, N. V. (2022). — Når eg brukar ordet rasisme, blir det dårleg stemning. Det er nesten ikkje plass til å snakke om det. <https://www.khrono.no/nar-eg-brukar-ordet-rasisme-blir-det-darleg-stemning-det-er-nesten-ikkje-plass-til-a-snakke-om-det/725705>. Synnes, R. M., & Zhao, Y. (2024). Har akademia fått fripass i arbeidet mot rasisme? <https://www.khrono.no/har-akademia-fatt-fripass-i-arbeidet-mot-rasisme/854320>.

² Leirvik, M. S., Hernes, V., Liødden, T. M., & Tronstad, K. R. (2021). *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge*. Proba/Bufdir. <https://www.bufdir.no>. Proba/Bufdir. (2023). Barn og unges erfaringer med rasisme og diskriminering. Sannhets- og forsoningskommisjonen. (2023). Sannhet og forsoning: Grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner.

2023). I norsk kontekst er studier om rasisme overveiende gjort av hvite forskere, noe som gjør det essensielt å inkludere historier fra melaninrike kunstnere, artister, og forfattere. Blant annet Chirag og Magdi fra Karpe, Hkeem, Guri Sibeko (2019, 2022), Camara Lundestad Joof (2018, 2022) og Sumaya Jirde Ali (2018a, 2018b, 2023) er premissleverandører for forståelsen av utbredelsen, kompleksiteten, og brutaliteten av rasisme i Norge. Jirde Ali (2023) beskriver rasisme som et «ran». Dette illustrerer viktigheten av melaninrike stemmer i diskursen om rasisme i Norge, og bør bidra til samtalen om rasisme også i akademia. Når det gjelder norsk forskning på rasisme ligger fagfeltene pedagogikk, forskning på høyere utdanning, og skoleforskning langt fremme (Dowling, 2017; Eriksen, 2022; Faye, 2021; Fylkesnes, 2019a, 2019b; Harlap & Riese, 2014, 2022, 2023; Osler & Lindquist, 2018; Svendsen, 2014). Eriksen (2021) fremhever behovet for at skolen trenger en grundigere forståelse av rasialisering og rasisme dersom skoler skal jobbe målrettet mot fagfornyelsenes ambisjoner om å være en arena som fremmer demokrati og anti-rasisme. I samme ånd argumenterer Thomas et al. (2023) for viktigheten av å bruke hvithet eksplisitt som et analytisk verktøy når det kommer til anti-rasistisk utdanning i Norge, og etterlyser videre et mer eksplisitt språk i lærerutdanningen (2023, s. 17, s. 19). Videre argumenterer de for at den generelle unnvikelsen av å bruke begrepet hvithet i Norge er et resultat av det Collins og Alexander (2017) har kalt «White architecture of the mind» (2023, s. 21) av hvit skjørhet (DiAngelo, 2018).

Forskning på høyere utdanning i Norge viser hvordan hvithet sentraliseres epistemisk, og hvordan hvithet blir normativt og dessuten ekvivalent med det å være norsk (Harlap & Riese, 2023, s. 1896). Harlap og Riese konkluderer sin klasseromsstudie med at «the intellectual and social environment of the university produces – or continue to produce – racialized and eurocentric Othering» (2023, s. 1897). Vi vil komme tilbake til hvordan hvithet reproduseres i akademiske rom når vi under teoretiserer institusjonell hvithet og kontekstualiserer dette i Norge. Med blant annet henblikk til de alarmerende hendelsene knytta til truslene mot kritisk raseteori- og hvithetstudier-forsker Tobias Hübinette viser Eriksen et. al. både hvordan samtaler og forskning på rase, rasisme, og hvithet i den nordiske konteksten er under press, og dessuten viktigheten av å ha nettopp disse samtalene (2024, s. 1-2).

Fylkesnes (2019a) finner at begrepet «kulturelt mangfold» oftest blir knyttet til antagelser og beskrivelser om «de andre». Videre fremhever hun verdien i å snu forskerblikket i den forstand at hvite forskere heller begynner å forske på seg selv og forskerens posisjon som hvit enn å forske på «de andre». Videre ser vi det som et viktig poeng at mye av forskningen på rasisme og rasialisering og studier som bruker kritiske hvithetsperspektiver i norsk kontekst er skrevet på engelsk (Fylkesnes et al., 2024; Thomas et al., 2023, s. 11), noe som både innebærer at debatten kobles fra den spesifikke norske konteksten i tillegg til at norsk språk om rasisme og rasialisering forblir underutviklet. Med vår kommende autoetnografiske undersøkelse av forskerposisjonering vil vi bidra både til videreutviklingen av et norsk språk for rase, rasisme, og hvithet, samt forskning som tar refleksivitet på alvor.

Teoretisk rammeverk: fenomenologi og institusjonalisert hvithet

Fenomenologi kan beskrives som læren om erfaring, eller rettere sagt: læren om hvordan verden fremstår fra menneskelige perspektiver (Zahavi, 2018). En fenomenologisk tilnærming gir oss både mulighet til å ta på alvor hvordan alle perspektiver alltid er kroppsliggjort, og hvordan vår erfaring eller forståelse av virkeligheten per definisjon er gitt med utgangspunkt i vår kroppslige posisjonering (Zahavi, 2018, s. 12, s. 28). I dette ligger det en grunnleggende relasjonelitet, det vil si at våre erfaringer gis til oss gjennom vår kroppslighet og det faktum at vi alltid på ulike måter er sammen i verden (Wyller, 2017, s. 27). Å ta på alvor hvordan posisjoneringen vår er kroppsliggjort utgjør en hjørnestein i både dekolonial teori, feministisk teori, og kritisk raseteori (Ahmed, 2006; Anzaldúa, 1987; de Beauvoir, 1949/2010; Collins, 2000; Fanon, 1952/2008; Haraway, 1988). En fenomenologisk tilnærming til den norske rasediskursen gir oss mulighet til å undersøke analytisk hvordan tausleggingen av rase er muliggjort av en rekke tatt-for-gittheter, med andre ord; en fenomenologisk undersøkelse kaster lys over normative ideer om hva det vil si å være norsk og hva det vil si å ikke være norsk. Sara Ahmed har gjennom flere runder utviklet det hun kaller *en hvithetens fenomenologi* (se Ahmed, 2006, 2007, 2012, 2017). Her både utvider og kritiserer hun de fenomenologiske tilnærmingene til blant andre Edmund Husserl, Merleau-Ponty og Frantz Fanon.

Ifølge Ahmed er alle kropper gitt i et refleksivt forhold mellom det kroppslige subjektet og verden: «spaces are not exterior to bodies; instead, spaces are like a second skin that unfolds in the folds of the body» (2006, s. 9). Det ligger en slags intimitet i dette ved at vi aldri er uberørt av verden på samme måte som verden alltid etterlater spor på oss. Et sentralt fenomenologisk prinsipp er den såkalte naturlige innstillingen eller gittheten. Ved at vår bevissthet er rettet mot noe eller noen fremstår omgivelsene som en gitt bakgrunn. Dette kan forestilles så konkret som at jeg er trøtt og strekker hånden min ut mot kaffekoppen min for å gripe den, drikke, og håpe at koffeinen har rask effekt. Fenomenologisk kan vi si at bakgrunnen eller gittheten utgjør normative, «usynlige» perspektiver. Gjennom sin undersøkelse av institusjonalisert hvithet viser Ahmed hvordan en fenomenologisk tilnærming gjør det mulig å teoretisere «how a reality is given by becoming background, as that which is taken for granted» (2012, s. 21). For å undersøke en taus norsk rasediskurs hvor eufemismer som etnisitet, mangfold, multikulturalisme, og diskriminering benyttes i stedet for rase og rasisme er det helt sentralt å bli bevisst hvordan hvit normativitet blir nettopp normativt fordi det er uuttalt eller gitt. Ahmed teoretiserer hvithet fenomenologisk ved å fremheve hvordan kolonihistorien utgjør en sentral del av denne gitte bakgrunnen, og hvordan verden, eller i vårt tilfelle universitetet, er strukturert med utgangspunkt i hvite kropper (2006, s. 111). Nirmal Puwar (2004) har beskrevet dette som et brudd på en somatisk norm: melaninrike kropper bryter en (hvit) somatisk norm som ble konstruert i kraft av det koloniale prosjektets rasialisering av subjektet (2004, s. 21). Vi kan tenke på universitetet i denne konteksten, eller mer abstrakt akademia. Selv om alle kropper i teorien kan være en del av akademia er dette rommet designet på en måte hvor hvite kropper fremstår som «naturlig» eller «på rett plass»: «Some bodies are deemed as having the right to belong, while others are marked out as trespassers, who are, in accordance with how both spaces and bodies are imagined (politically, historically and conceptually), circumscribed as being «out of place» (Puwar, 2004, s. 8). Norske universiteter er

underlagt «Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.», den såkalte diskrimineringsloven.³ Rasisme er med andre ord straffbart i Norge, til tross for at dette sjeldent leder til rettslig forfølgelse eller juridiske sanksjoner. Videre har de fleste norske universiteter en uttalt strategi knyttet til mangfold og inkludering. Dette er selve kjernen i problemet, ifølge Ahmed. Dersom mangfold og inkludering utgjør bærende kjerneverdier til universitetets selvbylde vil det å påpeke rasisme innad i institusjonen kunne bli hørt som et angrep på organisasjonen, i Ahmeds ord: «institutional racism becomes an institutional injury» (2012, s. 146). I den kommende autoetnografiske undersøkelsen forsøker vi å drøfte hvordan norske akademiske rom både er preget av institusjonell hvithet og en diskursiv farge-unnavikelse, og hvordan dette ytterligere kompliserer samtaler om rase og rasisme. Hva utgjør den gitte bakgrunnen i norsk høyere utdanning? Ahmed skriver fra en britisk kontekst hvor språk rundt rase og rasisme er langt mer uttalt enn i den norske konteksten. Hvordan preger dette samtalen om rasisme? For å kunne tenke fenomenologisk rundt hvilke kropper som forventes og hvilke kropper stoppes er det nødvendig med et kort historisk innblikk i norsk kolonihistorie.

«Kropper husker slike historier, selv når vi glemmer dem»⁴

Thomas et al. (2023) har beskrevet diskursen rundt rase i Norge og spesifikt innenfor høyere utdanningsforskning og pedagogikk for «a discourse of silence». De beskriver hvordan eufemismer som etnisitet og multikulturalisme brukes til gjengjeld for rasisme og hvithet (2023, s. 22), og hvordan det fremstår som en umulighet å påpeke strukturell rasisme innenfor rammene av et selverklært egalitært norsk selvbylde (2023, s. 3). For å kunne utarbeide et språk og skape et mulighetsrom for å snakke om rasialisering og rasisme i en norsk kontekst er det nødvendig å si noe om de kontekstuelle rammebetingelsene for en taus norsk rasediskurs. Det er mulig å argumentere for at norsk kolonialhistorie har vært underkommunisert, misforstått og i verste fall bevisst skjult (Baugerud, 2023; Berg-Nordlie, 2022; Bertelsen, 2022; Harlap & Riese, 2022, s. 1219). Å skissere norsk kolonialhistorie i korte trekk er umulig uten å gjøre noen utvalg: vi velger her å fokusere på norsk deltakelse i den dansk-norske slavehandelen og Norges kolonisering av det samiske folk (Finbog, 2015; Sjöberg, 2018). Det er relevant å trekke opp noen av disse historiske linjene hovedsakelig av to grunner. For det første har den norske koloniale historien inntil nylig vært relativt lite kjent av årsaker som vi skal gjennomgå i det følgende. Denne ubevisste eller bevisste nedtoningen av Norges imperialistiske fortid vil vi argumentere for har bidratt sterkt til å forme den norske rasediskursen og mulighetsrommet for å snakke om rase og rasisme i norske kontekster (Berg-Nordlie et al., 2022). For det andre er det nødvendig med en historisk gjennomgang nettopp fordi koloniale maktstrukturer fortsatt preger dagens samfunn på makronivå, men også på det kroppslige og individuelle plan (Ahmed, 2007, s. 153-4; Beatty & Sommervoll, 2012; Bye et al., 2014; Harlap & Riese, 2023, 1898; Midtbøen, 2016; Midtbøen, 2014). Sagt med andre ord: det har historisk sett eksistert rasialiserte ideer og konstruksjoner om hvem som defineres som norsk, og hvem som

³ [Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. \(diskrimineringsloven\) - Lovdata](#)

⁴ Sitat fra Ahmed, S. (2021). En hvithetens fenomenologi (L. Auestad, Trans.). In *Gledesdrepande essays* (1. utgave. ed., Vol. 81, pp. 67-103). Cappelen Damm akademisk. Side 77.

ekskluderes fra kategorien norsk som til dagens dato bidrar til rasisme.⁵

Norsk kolonihistorie, et kort innblikk

I årene 1537-1814 var Norge i union med Danmark. Dette var en periode preget av dansk-norsk ekspansjon og utbredt slavehandel, hvor nærmere 100.000 slaver ble fraktet på dansk-norske skip (Engevold, 2022, s. 24). Dette antallet er riktignok kun basert på slavene som ble registrert da de ankom koloniene, og dersom man legger til livene som gikk tapt under slaveriet og transporten er antallet mennesker anslått til 300.000 (Hansen, 1990, s. 36). Danmark-Norge hadde kolonier i India, på vestkysten av Afrika, og på de tre karibiske øyene St. John, St. Thomas, og St. Croix (Venborg Pedersen, 2017). Via såkalt trekanthandel seilte dansk-norske skip til Gullkysten i Afrika, fraktet med seg slaver til sine Karibiske kolonier, og reiste til sist hjem med utbytte i form av råvarer (Løken, 2023, s. 136). Nærmere halvparten av mannskapet på de dansk-norske slaveskipene var norske, og norske embetsmenn tjente seg rike på den lukrative slavehandelen (Engevold, 2022, s. 115). Både slavefortet Christiansborg i Ghana og i den dansk-norske kolonien Trankebar var i flere perioder under norsk ledelse, henholdsvis ved blant andre Søren Schjelderup i Ghana og Peter Anker i India (Engevold, 2022, s. 144, s. 221; Løken, 2023-17). Under perioden med slavehandel ble den norske kysten godt forsynt med råvarer fra de Karibiske koloniene, og slaver ble også brakt til Norge. Disse såkalte «ufrie tjenerne» ble brukt som statussymboler for velstående nordmenn og fungerte i alle henseender av ordet som slaver (Engevold, 2022, s. 215).

Etter unionstiden med Danmark var Norge i union med Sverige fra 1814-1905. Sammen med nasjonal selvstendighet meldte det seg også et behov for å konstruere en nasjon politisk, sosialt, og historisk. Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport avgitt til Stortinget den 1. juni 2023 dokumenterer de brutale konsekvensene av den norske stats assimileringspolitikk mot samer, kvener og norskfinner. Til tross for at Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport kan tolkes som et begynnende oppgjør med fortiden og en gryende kollektiv bevissthet omkring den norske kolonihistorien vil vi likevel argumentere for at den norske konteksten er preget av tauslegging omkring rasisme. Dette henger nøye sammen med hvorfor vi velger å begynne vår gjennomgang av norsk kolonihistorie ved den dansk-norske slavehandelen, til tross for at mange andre gjennomganger av norsk kolonihistorie begynner ved fornorskningspolitikken.⁶ Til tross for at vi kan observere en gryende forståelse for hvordan fornorskningspolitikken utgjør en grunnstein i norsk kolonihistorie så blir sjeldent dansk-norsk slavehandel medregnet når man skal skissere de historiske konturene av en konstruert norsk hvithet.

Vi vil argumentere for at det for det første er nødvendig å se fornorskningspolitikken mot bakteppet av den dansk-norske slavehandelen som legger grunnlag for forestillinger om raseskiller og hvit, norsk overlegenhet. For det andre er det helt sentral å anerkjenne hvordan norsk eksepsjonalisme og selektive historieskriving bidrar til å hemme samtaler om rase og rasisme i dag, noe som igjen vil

⁵ Tonje har tidligere skrevet om hvordan koloniale konstruksjoner av «den andre» knyttes til rasisme mot muslimer i dag i en barnehagekontekst, se Baugerud, T. (2024). Islam som levd, mangfoldig og dynamisk religion i barnehagen. I O. Hovdelien (Red.), Religioner i barnehagen (s. 93–108). Fagbokforlaget.

⁶ Et talende eksempel er dette sitatet «Norwegians came to share a colonist mind without having colonies – apart from the Sami Areas» Brochmann, G., & Kjeldstadli, K. (2008). *A history of immigration : the case of Norway 900-2000*. Universitetsforlaget, s.98.

kunne bidra til rasisme i norske kontekster.

Institusjonell og strukturell rasisme i norsk akademia

Institusjonell rasisme ble først beskrevet av Carmichael og Hamilton i 1967: «Institutional racism relies on the active and pervasive operation of anti-black attitudes and practices. A sense of superior group position prevails: whites are “better” than black; therefore blacks should be subordinated to whites” (1967, s. 5). De deler rasisme inn i den individuelle, åpne rasismen og institusjonell rasisme. Den institusjonelle rasismen er preget av å være skjult, subtil, og vanskelig å identifisere (2001, s. 4). Fra en norsk kontekst har Elgvin (2021) identifisert tre ulike former for strukturell rasisme: (1) en juridisk strukturell rasisme hvor landets lovverk diskriminerer på bakgrunn av hudfarge, etnisitet eller religiøs bakgrunn, (2) en større gruppe mennesker i maktposisjon som utviser rasistiske holdninger og bindes sammen av en diskurs, og (3) utformingen på en institusjon, sosialt eller fysisk, systematisk gagnar hvite (2021, s. 99). Elgvin hevder at til tross for at alle disse formene for strukturell rasisme kan forekomme i Norge er nummer to mest utbredt. Det er noe uklart i hvilken grad Elgvin mener intensjon spiller en rolle i den norske strukturelle rasismen. Vi vil hevde at intensjonen sjeldent spiller en viktig rolle, og at det dessuten er uinteressant hvorvidt enkeltindivider «mente det» rasistisk eller i hvilken grad systemer i utgangspunktet var designet for å gagnar hvite (se Sumaya Jirde Ali sitert i NOU 2024:3, s. 67). Sara Ahmed viser oss hvordan psykologiseringen eller individualiseringen av rasisme som et individproblem fungerer reproduserende på institusjonell rasisme: «the very identification of racism *with* individuals becomes a technology for the reproduction of racism *of* institutions» (2012, s. 44). Til tross for at strukturell rasisme i Norge er dokumentert gjennom blant annet diskriminering på arbeidsmarkedet og utleiermarkedet (Beatty & Sommervoll, 2012; Bye et al., 2014; Midtbøen, 2016; Midtbøen, 2014), har det parallelt vært ytret motstand og kritikk mot begrepene strukturell rasisme, hvite privilegier, og hvit overlegenhet både i akademia og samfunnet for øvrig (Andersson, 2017; Birkelund, 2021; Brekke, 2021; Vartdal, 2020). Det er også karakteristisk at i kontekster som er preget av diskursiv farge-unnavvikelse og eksepsjonalistiske nasjonale narrativer defineres gjerne rasisme som direkte og voldelige handlinger (Midtbøen & Rogstad, 2010). Dette handler både om hvem som har makt til å definere og makten i å nettopp definere, i Sara Ahmeds ord: «if we recognize something such as racism, we also offer a definition of that which we recognize» (2012, s. 45). Vi vil argumentere for at denne motstanden mot begrepene strukturell og institusjonell rasisme må ses i nær sammenheng med en norsk kollektivistisk skyggelegging av kolonihistorien, hvor det nasjonale narrative preges av tanken om at Norge har vært unntatt imperialistisk ekspansjon og slavehandel; et slags kollektivt hukommelsestap eller historisk amnesi (Leonardo, 2002, 2004).

Studier har vist hvordan offentlige institusjoner og steder produseres som hvite (Ahmed, 2007, 2012; Anderson, 2015; Baugerud, 2022; Brodtkin et al., 2011; Page & Thomas, 1994; Puwar, 2004). Som produsent og formidler av kunnskap er universitetet en tvetydig institusjon når det gjelder institusjonalisering av hvithet. På den ene siden utgjør universitetet mulighetsrom for å utfordre og endre sosial ulikhet og rasisme, samtidig som akademiske rom både muliggjør og reproducerer rasisme (Harlap & Riese, 2022, 2023; Khan, 2020). Som Harlap og Riese påpeker er former for epistemisk vold og urett særlig alvorlig i en universitetskontekst hvor «knowledge is currency» (2023, s. 1897). Fra et fenomenologisk perspektiv er det helt sentralt å ta på alvor hvordan

universitetet som institusjon har bidratt til å konstruere ideen om rase og hierarkiet innforstått i hvit overlegenhet (Andrews, 2019, s. 216; Kyllingstad, 2023). Ifølge Khan gir det ikke mening å snakke om rasisme uten den systemiske dimensjonen fordi «the narrow framing of racism within the confines of individual actions rather than systemic inequalities, maintains white privilege which itself is intimately linked to white supremacy» (2020, s. 208-9). Khan posisjonerer seg som muslimsk minorisert akademiker innenfor det han definerer som et hvitt, britisk akademia. I denne artikkelen vil vi posisjonere oss selv innenfor et hvitt, norsk akademia, hvor vi henholdsvis har erfart hvordan effekten av hvite privilegier systematisk har utløst fordeler (for Tonje) og ulemper og erfaringer med rasisme (for Usma).

Metode: autoetnografi

Denne artikkelen bygger på et autoetnografisk datamateriale, noe som innebærer at dette er en fenomenologisk undersøkelse hvor våre subjektive erfaringer utgjør den bærende empirien. Som metode er autoetnografi nært knytta til hvordan forskeren tenker refleksivt rundt egen posisjonering, og kan defineres som «an approach to research and writing that seeks to describe and systematically analyze (graphy) personal experience (auto) in order to understand cultural experience (ethno)» (Ellis et al., 2011, s. 273). En gjennomgang av studier fra 2008-2020 som benytter kritiske perspektiver på hvithet i norsk kontekst etterlyser nettopp refleksivitet (Fylkesnes et al., 2024, s. 10). Autoetnografi er en grunnleggende dekolonial metodologi som ikke favoriserer, men heller dekonstruerer, vestlige epistemiske vitenskapsparadigmer (Te Maihāroa & Woodhouse, 2023). Det er tydelig at autoetnografi bygger på arven av kritiske feministiske og dekoloniale stemmer hvor kroppslig erfaring og subjektivitet spiller en grunnleggende rolle i kunnskapsutviklingen (se for eksempel Anzaldúa, 1987; hooks, 1981, 1990, 2015; Lorde, 1984).

Autoetnografi kan klassifiseres som en ukonvensjonell metode som bryter med en rekke samfunnsvitenskapelige prinsipper knytta til relabilitet og validitet, i tillegg til at metoden opererer i et grenseland mellom det deskriptive og det normative. Sara Ahmed skriver: «When description gets hard, we need description» (2012, s. 10). Det er vanskelig å skrive om rasisme og institusjonalisert hvithet. Å skrive om rasisme og institusjonalisert hvithet krever en metode som kan fange og beskrive det kroppslig subjektive, det emosjonelle, og det spirituelle. Denne artikkelen er vårt forsøk på å beskrive hvordan våre ulike rasialiserte posisjoner får utfolde seg i norske akademiske rom, og hvilken rolle rasisme og institusjonalisert hvithet spiller. Som feministiske gledesdrepere ser vi det som grunnleggende å være «the cause of obstruction» (2012, s. 187), og for å si noe normativt må vi nettopp bryte med formen.

Posisjonering

Tonje:

Det er på samme tid befriende og smertefullt å lese hvordan Thomas et al. tydelig definerer norsk akademia som hvitt (2023, s. 8). Som en hvit kvinne i norsk hvitt akademia som forsker på rasisme har jeg mange erfaringer med hvordan hvite privilegier har fungert til min fordel. Når jeg reflekterer over min rasialiserte posisjonering som forsker er det særlig to ting som skiller seg ut: mine erfaringer med å snakke om rasisme til andre hvite kollegaer, og min manglende evne til å stå i

ubehaget utløst av å snakke om rase og rasisme. Sistnevnte er åpenbart muliggjort av mine hvite privilegier: som en hvit kvinne er det mitt privilegium å si at rase og rasisme er for vanskelig å snakke om, ettersom jeg aldri blir konfrontert med eller «stoppet» av min egen hvithet. Hvitheten min er ofte forutsetningen for at jeg kan bevege meg fritt og friksjonsfritt i ulike akademiske rom (Ahmed, 2006, 2007). For å illustrere disse erfaringene kan jeg huske tilbake til da jeg presenterte funn fra doktorgradsavhandlingen min etter å ha fullført deler av feltarbeidet. I avhandlingen intervjuet og samvandet jeg med norske muslimske kvinner med hijab. Etter å ha lest noen utdrag fra deltakernes sitater sammen med noen tidlige analytiske refleksjoner knytta til feministisk teori rakk en hvit forsker opp hånda: «Vet du, det er så bra at du gjør dette. Disse kvinnene... de trenger feminisme».⁷ Til den dag i dag vranger det seg i magen når jeg tenker tilbake på min egen reaksjon. Istedenfor å komme med et kraftig motsvar brøt jeg ut i gråt og forlot rommet. Som en hvit akademiker som forsker på rasisme er jeg vant til andre hvite akademikers «hvite solidaritet»⁸ og «hvite skjørhet»⁹ (DiAngelo, 2016, 2018). Denne episoden viser blant annet hvordan jeg har vært, og fortsatt er, medskyldig ved å unngå å konfrontere hvite privilegier og rasistiske uttalelser og handlinger.

Nylig deltok jeg på et kurs i universitetspedagogikk. Kursdeltakerne besto av 90-95 prosent hvite akademikere. På den siste kursdagen ble alle deltakerne bedt om å ta med seg en vitenskapelig artikkel innenfor forskning på høyere utdanning. Deretter skulle alle kursdeltakerne nominere og stemme på den artikkelen som vi mente var mest interessant og/eller nyttig for vår egen undervisningspraksis. De tre artiklene som nådde topp tre ville til slutt bli en del av kursets pensum. Jeg presenterte Iram Khawajas artikkel «Memory Work as Engaged Critical Pedagogy: Creating Collaborative Spaces for Reflections on Racialization, Privilege and Whiteness» (2022), og jeg var overlykkelig da min gruppe ble enige om å nominere denne artikkelen til finalerunden.¹⁰ Da det var tid for siste avstemningsrunde i plenum snudde jeg mot min hvite kollega og hvisket: »Bare vent å se, Khawajas artikkel kommer til å komme på sisteplass». Han avviste meg og mente jeg var unødvendig pessimistisk. Noen minutter senere var det klart at Khawajas artikkel kom på nest sisteplass, og ble dermed ikke en del av neste års kurspensum. Min hvite kollega var sjokkert. Til en viss grad kunne jeg ha sympati med ham. Jeg har også vært sjokkert mange ganger, som Mulinari og Neergaard skriver: «To be shocked is to be in denial. To be shocked is to embody the privilege of white 'innocence' » (2012, s. 14). Jeg blir sjeldent sjokkert lenger, men som denne episode viser

⁷ Den rasialiserte forestillingen om at muslimske kvinner trenger feminisme eller trenger å bli reddet av hvite, vestlige feminister er behørig kritisert og dekonstruert av en rekke islamske tenkere som på litt ulikt vis posisjonerer seg innenfor feministiske diskurser (som islamske feminister, muslimske feminister, eller ikke som feminister). Se blant andre Abu-Lughod, L. (2002). Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others. *American Anthropologist*, 104(3), 783-790. <https://doi.org/10.1525/aa.2002.104.3.783>. Ahmed, L. (1992). *Women and gender in Islam : historical roots of a modern debate*. Yale University Press.. Barlas, A. (2002). "Believing women" in Islam : unreading patriarchal interpretations of the Qur'ān. University of Texas Press.. Mahmood, S. (2005). *Politics of piety : the Islamic revival and the feminist subject*. Princeton University Press.. Seedat, F. (2016). Beyond the Text: Between Islam and Feminism. *Journal of feminist studies in religion*, 32(2), 138-142. <https://doi.org/10.2979/jfemistudrel.32.2.23>. Shaikh, S. d. (2023). Friendships, Fidelities and Sufi Imaginaries: Theorizing Islamic Feminism. *Religions*, 14(9), 1082. <https://doi.org/10.3390/rel14091082>, wadud, a. (2006). *Inside the gender jihad : women's reform in Islam*. Oneworld Publ.

⁸ White solidarity

⁹ White fragility

¹⁰ Dette var ganske overraskende for meg, ettersom et gruppemedlem (en hvit, kvinnelig kollega) brukte mye av diskusjonstiden på å insistere på at «rasisme går begge veier».

fortsetter jeg å tjene på mine hvite privilegier. Med både følelsen av enormt sinne og frustrasjon lot jeg være å si noe som helst, og forlot rommet så fort kurset var over. Senere fortalte min hvite kollega meg at han hadde konfrontert et par av de andre hvite kursdeltakerne og spurt dem om hvorfor de ikke hadde stemt på Khawajas artikkel. En av de hvite akademikerne svarte ham: «Det har ikke noe å gjøre med meg eller min undervisning».

Usma:

Jeg har alltid hatt en anelse om at det ikke er mange som meg i akademia, en brun, muslimsk kvinne (med hijab) og opprinnelse fra Pakistan. Jeg er vokst opp med å snakke om rasistiske opplevelser med både venner og familie hele livet, men opplever et ubehag i rommet når jeg nevner rasisme i akademia, som Ahmed skriver: “‘racism’ is very sticky. Just saying it does things.» (2012, s. 154). Spesielt har min hijab vært et triggerpunkt for enkelte. Enkelte påpeker at jeg er en ressurs, mens andre kan for eksempel plassere meg som en anti-feminist da hijaben kan assosieres med undertrykkelse. Jeg med mine «muslimske verdier» kan betraktes som uforenlige med deres vestlige, demokratiske verdier (Bangstad, 2011). Rasialisering er høyst relevant i hvordan hvite kropper beveger seg rundt meg, både med ord, blick og kroppsspråk. At andre, ikke-bærere av hijab, skal ha en formening om min hijab skal ha en betydning for hvordan jeg «fungerer» som en akademiker bør være irrelevant, men deres formening er/blir relevant – for både meg, og andre. På den positive siden har min «innside posisjon» som en brun akademiker hatt en stor betydning for å oppnå resultater i forskning, men også som et trygghetsmoment for mange studenter med minoritetsbakgrunn (Collins, 1999), spesielt innen tematikker som berører kultur og religion. Men det overgår ikke de rasialiserte fordommene jeg konstant bekymrer meg for: hva vil andre tenke dersom det er en muslim eller en kvinne i hijab som tar seg ut i pensumbøker, tidsskrifter, og panelsamtaler. Khan (2017) beskriver dette som: «reach a lofty position in their chosen academic discipline» (s. 222). Jeg opplever selv at hvite akademikere sine stemmer blir plassert som mest privilegerte og synlige, også når det kommer til produksjon av kunnskap, spesielt om brune personer (Khan, 2020, 222). Som en brun akademiker gjorde jeg meg raskt kroppslige erfaringer og observasjoner om hvordan hvithet dominerer i akademia: for eksempel ved utvalg av hvem som snakker i seminarer, hvordan kropper er plassert og plasserer seg, hvem som sitter i publikum, eller hvilke stemmer som er verdt å høre (bell hooks, 1997 i Khan 2020, s. 220). Også sosialt er akademia tydelig hvitt. Khan (2017) beskriver det som å ikke være «target academic audience» (s. 222), dette gjelder spesielt arrangementer (Ahmed, 2012).

Rasisme og muslimhat blir stadig rapportert i storsamfunnet (Fafo, 2019; Leirvik et al., 2021; Proba/Bufdir, 2023), derfor er det vanskelig å forstå hvorfor samtaler om hvithet, privilegier og rasisme fortsatt unnvikes (Evans & Moore, 2015; Führer, 2021; Svendsen, 2014). Jeg vet for eksempel aldri om referanser eller perspektiver fra min oppvekst, som stort sett er preget av pakistansk kultur og islam, er mottakelig i visse hvite kontekster. Iblant må jeg «kalle på et mot-repertoar av ferdigheter» (Evans & Moore, 2015) i situasjoner jeg kan oppleve som marginaliserende. Jeg har med tiden utviklet en sterkere motstandskraft når jeg håndterer utfordringer eller spørsmål som kan virke stigmatiserende. Utholdenhet er også en ferdighet som brukes som en overlevelsestrategi i håndtering av utfordringer innen høyere utdanning og diskriminering i mitt dagligdagse liv (Evans & Moore, 2015). Oftest observerer jeg hvem jeg skal

sosialisere meg med før jeg avgjør om de skal få møte den «sofistikerte» meg eller østkant-jenta med interesser som står i stor kontrast til majoritetsdiskursen. Ibland kan jeg høre tydelige rasistiske utsagn som ingen andre hvite i samtalen enn meg reagerer på, dette har bidratt til en konstant paranoia i institusjonens korridorer og rom. Paranoiaen har også bidratt til at samtaler mellom Tonje og meg skjer bak lukkede dører. For jeg er aldri sikker lenger på om x kan defineres som rasisme, eller om hendelse x var rasistisk. Ahmed (2012) beskriver det slik: «Racism creates paranoia [...] racism is reproduced both by the fantasy of paranoia (it doesn't «really» exist) and by the effect of the fantasy of paranoia, which is to make us paranoid» (s. 156). Spesielt viser det seg at «female academics of color are confronted by intersectional forms¹¹ of discrimination which further hinder their career prospects» (ECU, 2015, i Khan, 2020, s. 222). Men det er ikke alltid enkelt å få fatt på hvilke identitetskategorier som blir problematisert, eller om flere kategorier har en betydning for eller forsterker hverandre. Ahmed (2017) beskriver interseksjonalitet som «messy and embodied» (s. 119). Jeg føler ikke at jeg kan søke «beskyttelse» fra rasialisering da jeg ved flere tilfeller har møtt på fordommer mot min hijab gjennom «uskyldige» samtaler, men også hatefulle, muslimfiendtlige kommentarer i sosiale medier som «trussel mot demokratiet» eller «reklame for sharia-loven» knyttet til min profesjonalitet som akademiker. At få sier ifra, tror jeg kan komme av ulike grunner: et ubehag i å ta oppgjør med rasismen da vi blant annet har mangel på kunnskap, språk eller at man er bevisst over egne privilegier, unnvikelse eller at jeg som bruker hijab har skyld for min egen undertrykkelse (Fanon 1967 i Massao, 2022). Khan (2017) som en brun, muslimsk mann med pakistansk opprinnelse bekrefter mine opplevelser som en brun, muslimsk kvinne med samme opprinnelse: «This places me within a discomfoting zone in which I am assigned identity positions that I do not desire but must nonetheless deal with» (s. 219). Grunnet hvit skjørhet («white fragility»)¹² kan det bli utfordrende for oss brune akademikere å snakke om hvithet eller rasisme, derfor velger jeg som regel å unngå samtalen da jeg frykter å være en gledesdreper (Ahmed, 2023). Konsekvensene av dette kan tvert imot fremkalle fiendtlighet (Khan, 2017) mellom «oss» og «de andre» (Said, 1978). Holdninger fra storsamfunnet kan reproduseres i akademia. I lengden kan dette oppleves emosjonelt belastende, som kan gi konsekvenser i form av isolasjon. Derfor er dialog om våre posisjoneringer, både som en brun akademiker, men også hvit (Fylkesnes, 2019) nødvendig for å skape et akademia for *alle*.

¹¹ "Intersectionality is a metaphor for understanding the ways that multiple forms of inequality or disadvantage sometimes compound themselves and create obstacles that often are not understood among conventional ways of thinking." Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics. *Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139-167.

¹² Det er viktig å understreke at Robin Di'Angelos begrep «white fragility» eller hvit skjørhet blant annet har høstet kritikk for et overdrevent fokus på individuelle faktorer og individets emosjonelle reaksjoner på rasisme. Denne psykologiseringen av rasisme kan dermed skjule eller undervurdere hvordan rasisme fungerer systemisk og strukturelt, se for eksempel (McWhorter, 2020). Vi velger likevel å bruke begrepet for å pakke ut deler av vår erfaring med normativ hvithet.

Diskusjon – to feministiske gledesdrepere

Bak en lukket dør.

Tonje: Jeg føler litt at det vi gjør nå er å ødelegge den «forestilte likheten» (Gullestad, 2002b, s. 47) til norsk akademia. Ved å skrive om rasisme og institusjonalisert hvithet så dreper vi mangfoldsprosjektet; vi svømmer mot strømmen som feministiske gledesdrepere (Ahmed, 2023, s. 43). For å sitere Ronald Mayora Synnes: «Når jeg bruker ordet rasisme blir det dårlig stemning (...) det er nesten ikke plass til å snakke om rasisme i akademia» (Ronald Mayora Synnes i intervju med Khrono, Svendsen, 2022). Eksemplene på rasisme og institusjonalisert hvithet i akademia er mange (Mikkelsen, 2023; Norheim, 2023; Rønning, 2023; Synnes & Zhao, 2024), og i kjølvannet av 7. oktober fortalte vår felles kollega Emad Al-Rozzi blant annet om hvordan han opplevde tausheten fra universitetet som strukturell rasisme. På vegne av OsloMet kom rektor med tilsvaret at han vil «tilbakevise påstandene om at OsloMet er en del av konflikten eller driver strukturell rasisme» (Løkeland-Stai, 2023). Det sier veldig mye om hvem som har makt til å definere strukturell rasisme i norsk akademia, og dessuten makt til å beskytte hvitheten som strukturell makt. Dette kan ses i sammenheng med hvordan regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering for 2024-2027 UHI-sektoren. Det er som om UHI-sektoren anses som rehabilitert eller kanskje UHI-sektoren tilskrives et fripass nettopp som en bekreftelse på akademias identitet som «ikke-rasistisk og likestilt» (Synnes & Zhao, 2024). Eller som Mona Abdel-Fadil uttrykker det: «Det som skiller denne sektoren fra andre er en selvforståelse om at 'her har vi ikke noe problem med rasisme og diskriminering fordi vi er så reflekterte, høyt utdannede og har en plan for likestillingsarbeidet'» (Mona Abdel-Fadil i intervju med kifinfo, Hoem, 2022). Hvis universitetet er en «snill og god» institusjon som driver opplysningsarbeid i kampen mot rasisme, hva innebærer det å snakke om rasisme i norsk akademia?

Usma: Jeg personlig får ikke helt grep på «mangfoldsprosjektet», spesielt når praksis ikke alltid samsvarer med organisasjoners visjoner og strategier. Jeg opplever for eksempel at rektor sin uttalelse på vegne av OsloMet stenger universitetets potensielle mulighetsrom for at en brun akademiker som har opplevd rasisme ikke kan si ifra. Å avvise strukturell rasisme bidrar til å opprettholde og reproducere rasisme (Harlap & Riese, 2022) som allerede trives i stillheten (Ahmed, 2012). Al-Rozzi beskriver tausheten som strukturell rasistisk. Han opplever subtil og skjult rasisme, der en hvit person antageligvis ville fått mer beskyttelse innenfor et rom som er reservert for hvite folk fra middelklassen (Bhopal, 2015; Carmichael & Hamilton, 1967). Og som en brun akademiker blir han møtt med mistro for sin subjektive opplevelse av rasisme. Hans opplevelse blir møtt med unnvikelse og fornektelse; hans kroppsliggjorte forståelse av hans virkelighet blir mistrodd (Zahavi, 2018). Jeg frykter at han istedenfor å tolkes som en som sier ifra om et problem heller tolkes som en som *er* selve problemet (Ahmed, 2012, s. 152). Vitnesbyrd forteller om økt islamofobi og rasisme etter 7.oktober (se for eksempel Klette, 2023). I Ahmeds ord: “It is a form of racism to say that racism does not exist” (2012, s. 155). Jeg tenker det kan være helseskadelig, slik Jirde Ali beskriver det som «et ran» å avvise enkeltindividers opplevelse med at deres etniske bakgrunn, religiøse tilhørighet, hudfarge eller utseende ikke er verdt nok (Ali, 2023). Dette viser nettopp behovet for en tiltaksplan om rasisme i akademia slik Synnes & Zhao (2024) etterspør.

Tonje: Det er interessant hvordan OsloMet «stiller seg bak» universitets- og høyskolerådet og «stiller seg bak» Norges offisielle uttalelser (Løkeland-Stai, 2023). Hva innebærer det «å stille seg bak», hvis denne bakgrunnen allerede er produsert som hvit (Ahmed, 2012, s. 22), som en «skygge av hvithet»¹³ bak kroppene som antas som gitt (Ahmed, 2006, s. 133)? Å stille «seg bak» en hvit bakgrunn blir på samme tid en bekreftelse og reproduksjon av denne gitte, hvite bakgrunnen. Da blir samtaler om rasisme både en forstyrrelse mot denne hvite bakgrunnen og samtidig en anklage mot hvithetens godhet (Ahmed, 2012, s. 147). I sitt tilsvarende svar til Al-Rozzi understrekes det flere ganger hvordan OsloMet fordømmer alle angrep på sivile, hvordan OsloMet var tidlig ute med å fordømme krigshandlingene, hvordan «situasjonen påvirker oss sterkt» (min utheving), og hvordan OsloMet har gitt informasjon om støttetjenester til studenter og ansatte (Løkeland-Stai, 2023). Universitetet, som er oss, kan ikke drive med strukturell rasisme når vi er så sterkt påvirket, og vi fordømmer det som skjer, og vi gjør allerede så mye for å hjelpe. Å påpeke strukturell rasisme blir møtt som en anklage mot universitetets gode rykte og mangfoldsprosjekt: «*Indeed, one of the best ways you can deflect attention from racism is to hear racism as an accusation*» (Ahmed, 2012, s. 150, hennes utheving).¹⁴ Jeg lurte på om dette blir enda tydeligere i en norsk kontekst hvor vi mangler et språk for rase og rasisme?

Usma: Mangel på et språk om rase og rasisme i Norge (Führer, 2021) bidrar til å opprettholde fargeunnavvikelsen (Ahmed, 2017; Annamma et al., 2017; Harlap og Riese, 2023, s. 1887), og det så kalte likhetsidealet i Norge (Gullestad, 2002b) kan bidra til å skjule rasismen. Når organisasjoner benytter eufemismer som mangfold (ikke rasisme) i strategidokumenter, og språket for rase ikke finnes så blir det vanskelig å adressere den skjulte og subtile rasismen. Erfaringer med rasisme i norsk akademia kan beskrives som en erfaring å kroppsliggjøre/inhabit: «the gap between what organizations say they do and what they do do» (Ahmed, 2012, s. 141). Når man hevder at man ikke ser rase, kan det ofte bety at man ikke ønsker å se de som antas å bringe rase med seg, og derfor kan «jeg ser ikke rase» oversettes til: jeg ser ikke ikke-hvite (Ahmed, 2017, s. 119). Også har du noen få gledesdrepere, som oss, som kommer inn og ødelegger forestillingen om at fellesskapet i akademia er skapt for- og inkluderer *alle*. Khan (2017) påstår at selv når hvite akademikere prøver å unngå å snakke om rase gjennom «silencing, hostility, dismissal or minimisation» (2020, s. 223), så bør man prøve å ha en åpen dialog om hvit overlegenhet selv om det er risikabelt. For det er risikabelt å snakke og skrive om rasisme (Ahmed, 2012, s. 149). Fargeunnavvikelse kan også lede til at man ikke reflekterer over sin egen hvithet, som kan føre til at man ikke er bevisst over sine hvite privilegier. Dette kan føre til utfordringer for personer som på ulike måter bryter med hvithetsnormen: å snakke åpent om hvithet, privilegier og rasisme kan da provosere og fremkalle fiendtlighet (hooks, 1994; Halley et al. 2011; Kendall, 2013; Khan, 2017), spesielt i akademia (Back, 2004; Khan, 2017). Det ligger en hel del «hvitt skjørhet» («white fragility») (DiAngelo, 2018) i denne fiendtligheten. Dersom vi tenker på universitetet som både et substantiv og et verb (Ahmed, 2012,

¹³ I Ahmeds originaltekst er hvithet beskrevet som det som «‘trails behind’ bodies as what is assumed to be given». Takk til Helena Margrethe Strandli Schmidt for oversettelsen.

¹⁴ Den samme analysen kunne vært gjort av denne artikkelen i Khrono hvor førsteamanuensis ved UiA Ronald Mayora Synnes uttaler seg om rasisme i akademia, og rektor ved UiA sier hun ikke kjenner seg igjen i dette og viser til at UiA for eksempel nylig har arrangert en konferanse med rasisme som tema Svendsen, N. V. (2022). — Når eg brukar ordet rasisme, blir det dårleg stemning. Det er nesten ikkje plass til å snakke om det. <https://www.khrono.no/nar-eg-brukar-ordet-rasisme-blir-det-darleg-stemning-det-er-nesten-ikkje-plass-til-a-snakke-om-det/725705>

s. 21) så vil det hvite subjektet, eller her institusjonen, (som er avsender av rasisme) bli såret. Å påpeke rasisme blir et angrep på institusjonen, med andre ord; vi snakker ikke om rasisme for å beskytte hvitheten (Ahmed, 2012, s. 147). Den hvite skjørheten rundt anklagelsen stjeler (husk, «rasisme er et ran») dermed fokuset fra mottakeren som opplever rasisme, og da blir det jo litt sånn: Er meninga med denne artikkelen at jeg, som brun forsker, skal hjelpe deg med å være refleksiv hvit forsker?

Tonje : Det oppleves som en umulighet eller et slags paradoks at ved å ha en refleksiv holdning til min egen hvithet så returnerer egentlig blikket og fokuset igjen til det hvite subjektet, som igjen ytterligere styrker sentraliseringen av hvithet i akademia (Harlap & Riese, 2023, s. 1889). Og det er jo ofte i samtaler med deg, Usma, at jeg oppdager nye blindflekker knytta til mine egne hvite privilegier som jeg ikke var klar over. Det å bli bevisst over sine hvite privilegier som en hvit person innebærer en «undoing of the self» (Leonardo, 2002, s. 46), som både er smertefull, ukomfortabel, og forvirrende – det handler om å bringe til forgrunnen det som hele tiden har vært usynlig i bakgrunnen: den hvite kroppen. Og det er her litt av problemet ligger. Når jeg posisjonerer meg selv som hvit forsker i et hvitt akademia er disse refleksjonene ofte preget av mye hvit skyldfølelse, som både er selvsentrert i karakter og et effektivt middel for å nok en gang sentralisere hvithet. På den måten blir skyldfølelse enda en fremførelse av hvithet (bell hooks, 2000 og Audre Lorde, 1984 i Ahmed, 2012, s. 169). Det er «enkelt» for meg å være gledesdreper så lenge det er andres glede jeg dreper. Men å være gledesdreper og å *lytte til gledesdreperen* innebærer også å kunne høre ukomfortable sannheter om deg selv, om meg selv, og anerkjenne at *jeg*, antirasisten, feministen, kan være problemet (Ahmed, 2023, s. 72).

Usma: Det er sikkert mange som vil bli provosert over at jeg uttaler meg om rasisme i akademia nå, for «se! jeg er jo her!». Jeg skal være takknemlig for å ja blitt sluppet inn, som en gjest (som en fremmed). Ved å skrive om rasisme og institusjonalisert hvithet er jeg ikke bare utakknemlig: jeg synliggjør hvordan tilsynelatende inkludering egentlig bidrar til å opprettholde ekskludering (rasisme) (Ahmed, 2012, s. 43). Men vi må jo adressere at dagens forskning rettes i all hovedsak mot et hvitt publikum (Khan, 2020), til og med når det handler om kulturelt mangfold så skal det opplyse det hvite publikum om hvordan de brune eller de svarte lever i Norge. Khan (2020) argumenterer for at en nøkkelfaktor ved britisk akademia er hvithet, på samme måte mener jo du og jeg at norsk akademia også er preget av hvithet og strukturell rasisme. Vi må nesten åpne rommet for å kunne snakke om dette, sammen – du som en hvit forsker og jeg som en brun forsker – slik vi gjør nå. Vi må ha: 1) samtaler om hvite privilegier («white privilege»), som kan bidra til samtaler om marginalisering basert på rasisme, 2) samtaler om hvit overlegenhet («white supremacy»), som kan bidra til bevisstgjøring og rettferdighet, og 3) samtaler om hvit skjørhet («white fragility»), som kan bidra til bevisstgjøring over posisjonering og makt. Vi må åpne rommet ved å anvende begreper som adresserer våre posisjoner og erfaringer: hvem har en fot inne og hvem står utenfor og banker på døren?

Angående å åpne rommet, tror du kritiske hvithetsperspektiver kan føre til at *de* som er *hvite* føler seg dårlige for å være hvite? Det kan jo føre til rasisme i seg selv (Ahmed, 2012). Tror du ved at jeg kaller en kollega hvit kan skape rasistiske holdninger hos den enkelte? For hva tenker du egentlig når jeg kaller deg «hvit» forsker, tolker du «hvit» som et skjellsord?

Tonje: Jeg tror hvert fall mange kan oppleve det å bli kalt hvit som et skjellsord fordi hvite personer ikke er vant til å bli rasialisert. Når jeg posisjonerer meg i forskning- og undervisningssammenheng er jeg veldig opptatt av å kalle meg selv nettopp hvit, både for å anerkjenne mine hvite privilegier, redegjøre for blindflekken og perspektivene mine, men kanskje også særlig for å normalisere bruken av «hvit». Likevel har jeg ofte tenkt når jeg gjør disse grepene i undervisning at dette også er en forsvarsmekanisme fra min side, eller en slags strategi for å ha ryggen min fri. Vi har snakket mye om hvordan farge-unnvikelse og manglende språk for rase og rasisme i Norge bidrar til å hemme antirasistisk arbeid. Men i tillegg til dette tror jeg vi står overfor et grunnleggende epistemologisk problem. Hvis vi faktisk skal ta på alvor at våre kroppslige erfaringer utgjør vårt utgangspunkt for å ha en verden eller erfaringshorisont (Merleau-Ponty, 1962, 146) så legger jo dette et helt grunnleggende vitenskapsteoretisk premiss. Det *må* innebære *både* at vi posisjonerer oss *og* at det ikke er alt jeg kan vite eller alt du kan vite; «*the personal is institutional*» (Ahmed, 2023, s. 41). Men hvis vi ikke kan snakke om hvordan vi erfarer verden ulikt på bakgrunn av rasialisering så reproduseres bare hvithet som erfaringens nullpunkt. Det å være en feministisk gledesdreper i norsk akademia føles ofte som å svømme mot strømmen (Ahmed, 2023, s. 43), i et «hav av hvithet» (Ahmed, 2006, s. 133). Det er så.mye.motstand. Det er en vegg av hvithet (Ahmed, 2012, s. 174). Forskjellen på deg og meg, Usma, er at jeg som hvit kan velge når jeg vil svømme mot strømmen og når jeg av personlige eller strategiske grunner bare vil flyte med. Spørsmålene og kommentarene kommer som en strøm: «Hva med klasse?» (Ahmed, 2012, s. 155), «Dette er vel aktivisme, ikke forskning?» (Ahmed, 2012, s. 162), «Nå er du normativ», «Kan du ikke bruke litt mer *vanlig* teori?», «Dette er vel overtolkninger». Men når jeg legger frem forskningen min om rasisme så er det ikke jeg som mistenkeliggjøres. Det er funnene mine, arbeidet mitt, og eventuelt meningene mine. Dette skaper en behagelig distanse som er muliggjort av at jeg er hvit. Det har ikke en personlig, kroppslig kostnad for meg å snakke om rasisme. I andre kontekster, som USA og Sør-Afrika, vil det være en helt uproblematisk å spørre «how do you identify racially?» Jeg tror vi må tørre å gå dit, igjen og igjen, og utfordre oss selv, kollegaer, og studenter til å reflektere over dette spørsmålet. Og da må vi forbi tomme begreper som «etnisk norsk». Mange hvite i Norge vil svare «norsk/etnisk norsk» når de kanskje egentlig mener hvit (Führer, 2021). Men du kaller deg selv for brun, betyr det at jeg kan kalle deg brun?

Usma: Jeg er jo brun, og hadde opplevd det anerkjennende dersom du også definerte meg som brun, spesielt med tanke på mine erfaringer. Det er ingen løgn at folk oppfører seg annerledes rundt deg enn meg. Når hvithet institusjonaliseres i en farge-unnvikende kontekst hvor likhetsidealet råder usynliggjøres alle erfaringer som på ulike måter bryter med hvithet. Som et sentralt ledd i norske universiteters mangfoldsstrategier og visjoner anvendes bilder og symboler for å markedsføre universitetet som inkluderende: «adding color to the white face of the organization *confirms the whiteness of that face*» (Ahmed, 2012, s. 151). En student med hijab. En brun forsker. Bildene på nettsidene resonnerer godt med det norske akademiske selvbildet. Konsekvenser av dette blir at brune studenter og akademikere kan føle seg som alibier, og fremmer et bilde som i praksis oppleves fjernt fra virkeligheten. På grunn av, eller til tross for, slike tiltak føler jeg som en brun akademiker ofte at selv om jeg står fysisk innenfor, så står jeg egentlig utenfor det akademiske rommet - der min identitet eller erfaringer gir meg en følelse av at jeg ikke hører hjemme (Puwar, 2004, s. 8). Jeg har møtt på motstand knyttet til mitt doktorgradsprosjekt der jeg intervjuer

studenter med minoritetsbakgrunn, det oppleves nesten som prosjektet virker upålitelig fordi en brun forsker, forsker *på/med* brune informanter. Du sa tidligere at du ikke blir mistenkeliggjort med dine funn, jeg derimot opplever at jeg blir mistenkeliggjort og oppfattes som kanskje “for emosjonell og sår” da det omhandler *meg* og *mine*.

Vi som akademikere må begynne å bringe våre posisjoner inn i diskusjoner (også i klasserommet) for å sette i gang refleksjoner om rase, rasialisering og rasisme: hvordan definerer jeg meg? Hvordan definerer du deg? For mange vil dette ødelegge det «gode» likhetsidealet som norsk akademia har bygd opp: «alle er like» og «vi er inkluderende» (Gullestad, 2002). For meg er det å si «vi er alle like» en avvisning av min hudfarge og erfaringer, og gjennom dette kommer den hvite overlegenheten til uttrykk, enten fordi du blir såret eller fordi du mangler et språk om rase, rasisme, og hvithet. Det er på tide at enkeltindivider får sitte på definisjonsmakten til å definere seg selv ut ifra sine opplevelser. Blant annet ved å bli tvunget inn i likhetsprosjektet (Gullestad, 2002) definerer jeg ikke lenger meg selv som norsk: Jeg er født i Norge, er norsk statsborger, og kaller Norge mitt hjem. Men jeg identifiserer meg ikke lenger som norsk når det kommer til følelsen av tilhørighet. Disse påminnelsene kommer jo stadig i ulike situasjoner som oppstår på universitet: jeg blir snakket engelsk til, jeg blir stirret på hver gang det omhandler muslimer eller frigjøringskampen, som knyttes til hijab, jeg blir spurt om jeg fordømmer Hamas, og jeg blir spurt hvordan “sånne” som meg opplever enkelte situasjoner. Senest i 2022 satt debattredaktøren Ahmed F. Ashraf i gang «Norsk nok»-debatten (Ashraf, 2022). Dette førte til en etterlengtet debatt hvor flere minoriteter i Norge ytret sin stemme om at de ikke anser seg som norsk eller norske nok innenfor de trange rammene av norsk, hvit normativitet (Naveen, 2022). Rasialiserte studenter og kolleger i barnehagelærerutdanningen forteller meg stadig at de ikke definerer seg selv som «norske» eller er «norske nok»: hvem er «vi» til å definere «alle» som norske? Vi må fortsette å svømme mot strømmen og slå hodet i murveggen helt til *alle* (ikke «alle») kan flyte med og murveggen er pulverisert.

Avslutning

Det er ikke selvsagt at utviklingen av et (norsk) språk for rase og rasisme vil kunne motvirke rasisme (Ahmed, 2012, s. 156), men det er en begynnelse. Gjennom denne artikkelen har vi forsøkt å implementere våre kroppslige erfaringer som forskere i utviklingen av nettopp et slikt språk, og vi anser dette som en begynnelse. Vi gjentar Mona Abdel-Fadils oppfordring om at universitets- og høyskolesektoren bør bli et eget satsingspunkt i regjeringens nye handlingsplan for rasisme og diskriminering (Hoem, 2022), og understreker at grunnlaget for en slik handlingsplan må hvile på et tydelig norsk språk om rasisme. Språk skaper virkelighet, og som kjent fra kritisk raseteori legger språk føringer for hva som oppfattes som rasisme (Ekstremismekommisjonen, NOU 2024:3, s. 68). Det krever at vi tar de ubehagelige samtalene igjen og igjen, at vi påpeker urettferdighet, og at vi er gledesdreperne.

Takk til

Tusen takk til Amina Siječić Selimović og Helena Margrethe Strandli Schmidt for grundig gjennomlesning og uvurderlige tilbakemeldinger.

Referanser

- Abu-Lughod, L. (2002). Do Muslim women really need saving? Anthropological reflections on cultural relativism and its others. *American Anthropologist*, 104(3), 783–790.
<https://doi.org/10.1525/aa.2002.104.3.783>
- Ahmed, L. (1992). *Women and gender in Islam : historical roots of a modern debate*. Yale University Press.
- Ahmed, S. (2006). *Queer phenomenology: Orientations, objects, others*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2007). A phenomenology of whiteness. *Feminist Theory*, 8(2), 149–168.
<https://doi.org/10.1177/1464700107078139>
- Ahmed, S. (2012). *On being included: Racism and diversity in institutional life*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2017). *Living a feminist life*. Duke University Press.
<https://doi.org/10.1215/9780822373377>
- Ahmed, S. (2021). *En hvithetens fenomenologi* (L. Auestad, Overs.). I L. Auestad (Red.), *Gledesdrepande essays* (s. 67–103). Cappelen Damm Akademisk.
- Ahmed, S. (2023). *The feminist killjoy handbook*. Allen Lane.
- Ali, S. J. (2018a). *Ikkje ver redd sånne som meg*. Samlaget.
- Ali, S. J. (2018b). *Melanin hvitere enn blekemiddel: dikt*. Aschehoug.
- Ali, S. J. (2023). *Et liv i redningsvest: Dagboksoptegnelser om norsk rasisme*. Cappelen Damm.
- Anderson, E. (2015). The white space. *Sociology of Race and Ethnicity*, 1(1), 10–21.
<https://doi.org/10.1177/2332649214561306>
- Andersson, M. (2017). Race: A contested and travelling concept. I H. Leifsrud & P. Sohlberg (Red.), *Concepts in action: Conceptual constructionism* (s. 284–301). Brill.
- Andrews, K. (2018). *Back to black: Retelling black radicalism for the 21st century*. Zed Books
- Annamma, S. A., Jackson, D. D., & Morrison, D. (2017). Conceptualizing color-evasiveness: Using dis/ability critical race theory to expand a color-blind racial ideology in education and society. *Race, Ethnicity and Education*, 20(2), 147–162.
<https://doi.org/10.1080/13613324.2016.1248837>
- Anzaldúa, G. (1987). *Borderlands/La frontera: The new mestiza*. Aunt Lute Books.
- Ashraf, A. F. (2022, 21. oktober). Norsk nok for de svina? *Avisa Oslo*. Hentet 22. april 2024 fra <https://www.ao.no/norsk-nok-for-de-svina/o/5-131-3048>
- Banafsheh, A., Ellefsen, R., & andberg, S. (2024). Rasisme og motstand: Minoritetsungdom slår tilbake. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 65(1), 24–45. <https://doi.org/10.18261/tfs.65.1.2>
- Bangstad, S. (2011). Islamofobi, rasisme og religionskritikk. *Kirke og kultur*, 116(4), 247–266.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3002-2011-04-02>

- Bangstad, S. (2017). Rasebegrepets fortid og nåtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(3), 233–251. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-03-03>
- Barlas, A. (2002). *"Believing women" in Islam: Unreading patriarchal interpretations of the Qur'an*. University of Texas Press.
- Baugerud, T. (2022). *Borderland bodies: Being and becoming hijabi in contemporary Oslo* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo].
- Baugerud, T. (2023). Å innta (de) andres perspektiv – en fenomenologisk undersøkelse av kjerneelementene i KRLE og RE i LK20. *Prismet religionspedagogisk tidsskrift*, 74(3), 129–150. <https://doi.org/10.5617/pri.9841>
- Baugerud, T. (2024). Islam som levd, mangfoldig og dynamisk religion i barnehagen. I O. Hovdelien (Red.), *Religioner i barnehagen* (s. 93–108). Fagbokforlaget.
- Beatty, T. K. M., & Sommervoll, D. E. (2012). Discrimination in rental markets: Evidence from Norway. *Journal of Housing Economics*, 21(2), 121–130. <https://doi.org/10.1016/j.jhe.2012.03.001>
- Berg-Nordlie, M. (2022). Norsk antisamisme i historie og nåtid. I C. A. Døving (Red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 420–443). Universitetsforlaget.
- Berg-Nordlie, M., Dankertsen, A., & Winsvold, M. (Red.). (2022). *An urban future for Sápmi? Indigenous urbanization in the Nordic states and Russia*. Berghahn Books.
- Bertelsen, B. E. (2022). Introduction: Norwegians navigating colonial orders in Africa and Oceania. I K. A. Kjerland & B. E. Bertelsen (Red.), *Navigating colonial orders: Norwegian entrepreneurship in Africa and Oceania* (s. 1–37). Berghahn Books. <https://doi.org/10.1515/9781782385400-004>
- Bhopal, K. (2015, 5. november). The covert racism that is holding back black academics. *The Conversation*. Hentet 22. april 2024 fra <https://theconversation.com/the-covert-racism-that-is-holding-back-black-academics-51178>
- Birkelund, G. E. (2021). Skal europeere begynne å snakke om «raser» igjen? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 80–86. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-05>
- Brekke, T. (2021). Strukturell rasisme og andre alt-i-ett-begreper. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 94–98. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-07>
- Brochmann, G., & Kjeldstadli, K. (2008). *A history of immigration: The case of Norway 900–2000*. Universitetsforlaget.
- Brodkin, K., Morgen, S., & Hutchinson, J. (2011). Anthropology as white public space? *American Anthropologist*, 113(4), 545–556. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1433.2011.01368.x>
- Bye, H. H., Horverak, J. G., Sandal, G. M., Sam, D. L., & van de Vijver, F. J. R. (2014). Cultural fit and ethnic background in the job interview. *International Journal of Cross Cultural Management*, 14(1), 7–26. <https://doi.org/10.1177/1470595813491237>
- Carmichael, S., & Hamilton, C. V. (1967). *Black power: The politics of liberation in America*. Random House.

- Collins, P. H. (1999). Reflections on the outsider within. *Journal of Career Development*, 26(1), 85–88. <https://doi.org/10.1177/089484539902600107>
- Collins, P. H. (2000). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment* (2. utg.). Routledge.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics. *Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167. <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8/>
- de Beauvoir, S. (1949/2010). *The second sex* (C. Borde & S. Malovany-Chevallier, Overs.). Vintage. (Opprinnelig utgitt 1949)
- DiAngelo, R. (2016). *What does it mean to be white? Developing white racial literacy*. Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/978-1-4539-1848-7>
- DiAngelo, R. (2018). *White fragility: Why it's so hard for white people to talk about racism*. Beacon Press.
- Dowling, F. (2017). Rase' og etnisitet? Det kan ikke jeg si noe særlig om – her er det 'Blenda-hvitt'!: Lærerutdanneres diskurser om hvithet, «rase» og (anti)rasisme. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 101(3), 252–265. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2017-03-06>
- Ekstremismekommisjonen. (2024). *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet* (NOU 2024:3). Justis- og beredskapsdepartementet.
- Elgvin, O. (2021). Strukturell rasisme i Norge: En funksjonalistisk tilnærming til rasisme uten rasister. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 99–105. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-08>
- Ellis, C., Adams, T. E., & Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An overview. *Forum: Qualitative Social Research*, 12(1). <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1589>
- Engvold, P. I. H. (2022). *Nordmenn i slavefart og andre historier fra det danske koloniriket*. Humanist forlag.
- Eriksen, K. G. (2021). Mot utvidede forståelser av rasialisering og rasisme i skolen. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk & kritikk*, 7, 104–116. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v7.2445>
- Eriksen, K. G. (2022). Discomforting presence in the classroom – The affective technologies of race, racism and whiteness. *Whiteness and Education*, 7(1), 58–77. <https://doi.org/10.1080/23793406.2020.1812110>
- Eriksen, K. G., Jore, M. K., Loftsdóttir, K., Mikander, P., & Sund, L. (2024). Education and coloniality in the Nordics. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk & kritikk*, 10(3). <https://doi.org/10.23865/ntpk.v10.6338>
- Evans, L., & Moore, W. L. (2015). Impossible burdens: White institutions, emotional labor, and micro-resistance. *Social Problems*, 62(3), 439–454. <https://doi.org/10.1093/socpro/spv009>

- Fafo. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge* (2. utg.). Fafo. Hentet fra <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/holdninger-til-diskriminering-likestilling-og-hatprat-i-norge-2-utgave>
- Fanon, F. (1952/2008). *Black skin, white masks* (R. Philcox, Overs.). Grove Press. (Opprinnelig utgitt i 1952)
- Faye, R. (2021). Rom for ubehag i undervisning om rasisme i klasserommet. I C. A. Døving (Red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 189–205). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215041261-2021-08>
- Finbog, L.-R. (2015). Gákti ja goahti: Heritage work and identity at Várdobáiki Museum. *Nordisk museologi*, (2), 69–82.
- Führer, L. (2021). "The social meaning of skin color": Interrogating the interrelation of phenotype/race and nation in Norway (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo). <https://www.duo.uio.no/handle/10852/86656>
- Fylkesnes, S. (2019a). Patterns of racialised discourses in Norwegian teacher education policy: Whiteness as a pedagogy of amnesia in the national curriculum. *Journal of Education Policy*, 34(3), 394–422. <https://doi.org/10.1080/02680939.2018.1482503>
- Fylkesnes, S. (2019b). *Whiteness in teacher education discourses: An analysis of the discursive usage and meaning making of the term cultural diversity* (Doktorgradsavhandling, OsloMet – storbyuniversitetet). ODA vitnearkiv. <https://hdl.handle.net/10642/7396>
- Fylkesnes, S., du Plessis, D., & Massao, P. B. (2024). What can critical perspectives on whiteness do for post-racial teacher education? A review of studies from the "nice" Norwegian context. *Teaching and Teacher Education*, 140, 104487. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104487>
- Gullestad, M. (2002a). *Det norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2002b). Invisible fences: Egalitarianism, nationalism and racism. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 8(1), 45–63. <https://doi.org/10.1111/1467-9655.00098>
- Gullestad, M. (2004). Blind slaves of our prejudices: Debating 'culture' and 'race' in Norway. *Ethnos*, 69(2), 177–203. <https://doi.org/10.1080/0014184042000212858>
- Hansen, T. (1990). *Slavenes kyst*. Gyldendal.
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Harlap, Y., & Riese, H. (2014). Hva skjer når vi ser farge innen utdanning? Mulighetene ved å teoretisere rase i skolen i et "fargeblindt" Norge. I H. Røthing & F. Svendsen (Red.), *Likestilte norskheter: Om kjønn og etnisitet* (s. 190–216). Fagbokforlaget.
- Harlap, Y., & Riese, H. (2022). "We don't throw stones, we throw flowers": Race discourse and race evasiveness in the Norwegian university classroom. *Ethnic and Racial Studies*, 45(7), 1218–1238. <https://doi.org/10.1080/01419870.2021.1904146>

- Harlap, Y., & Riese, H. (2023). Race talk and white normativity: Classroom discourse and narratives in Norwegian higher education. *Teaching in Higher Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/13562517.2021.1940925>
- Haugsgjerd, A. H., & Thorbjørnsrud, K. (2021). Innspill til debatten om strukturell rasisme: Potensial, utfordringer og kritikk. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 78–79. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-04>
- Hoem, V. (2022, 17. oktober). Hverdagsrasisme finnes også i akademia. *Kifinfo*. <https://kifinfo.no/nb/2022/10/hverdagsrasisme-finnes-også-i-akademia>
- hooks, b. (1981). *Ain't I a woman: Black women and feminism*. South End Press.
- hooks, b. (1990). *Yearning: Race, gender, and cultural politics*. South End Press.
- hooks, b. (1984/2015). *Feminist theory: From margin to center* (3. utg.). Routledge. (Opprinnelig utgitt i 1984)
- Iversen, L. L. (2020). Når er religiøs diskriminering rasisme? *Religion og livssyn*, 32(2), 3-10. <https://hdl.handle.net/11250/3066400>
- Khan, K. (2020). Preparing the milk and honey: Between ethnography and academia as a racially minoritised academic. *Applied Linguistics Review*, 11(2), 207–231. <https://doi.org/10.1515/applirev-2017-0120>
- Khawaja, I. (2022). Memory work as engaged critical pedagogy: Creating collaborative spaces for reflections on racialisation, privilege and whiteness. *Nordic Journal of Social Research*, 13(1), 94–107. <https://doi.org/10.18261/njsr.13.1.8>
- Klette, E. T. (2023, 15. februar). Norske Ayat blir kalt terrorist på gata: – Jeg har aldri vært så redd. *FriFagbevegelse*. <https://frifagbevegelse.no/magasinet-for-fagorganiserte/norske-ayat-blir-kalt-terrorist-pa-gata-jeg-har-aldri-vart-sa-redd-6.158.998536.49d047b4a3>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Utdanningsdirektoratet.
- Kyllingstad, J. R. (2023). *Rase: En vitenskapshistorie*. Cappelen Damm.
- Leirvik, M. S., Hernes, V., Liødden, T. M., & Tronstad, K. R. (2021). *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge*. Proba/Bufdir. <https://www.bufdir.no>
- Leonardo, Z. (2002). The souls of white folk: Critical pedagogy, whiteness studies, and globalization discourse. *Race, Ethnicity and Education*, 5(1), 29–50. <https://doi.org/10.1080/13613320120117180>
- Leonardo, Z. (2004). The color of supremacy: Beyond the discourse of 'white privilege'. *Educational Philosophy and Theory*, 36(2), 137–152. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2004.00057.x>
- Loftsdóttir, K., & Jensen, L. (2012). *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region: Exceptionalism, migrant others and national identities*. Ashgate.
- Lorde, A. (1984). *Sister outsider: Essays and speeches*. Penguin Classics.
- Lundestad Joof, C. (2018). *Eg snakkar om det heile tida*. Samlaget.

- Lundestad Joof, C. (2022). *De må føde oss eller pule oss for å elske oss*. [Teaterstykket]. Forlaget Oktober.
- Løkeland-Stai, E. (2023, 11. oktober). Familien er i Gaza. I Oslo sitter universitetslektoren og leser dødslistene. *Khrono*. <https://www.khrono.no/familien-er-i-gaza-i-oslo-sitter-universitetslektoren-og-leser-dodslister/823648>
- Løken, R. (2023). *Slaveri, kolonihandel og rasisme*. Solum bokvennen.
- Mahmood, S. (2005). *Politics of piety: The Islamic revival and the feminist subject*. Princeton University Press.
- Massao, P. B. (2022). Rasialisering: Et begrep for norsk samfunns- og utdanningsforskning? I C. A. Døving (Red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 133–152). Universitetsforlaget.
- McIntosh, P. (1989). White privilege: Unpacking the invisible knapsack. *Peace and Freedom*, juli/august.
- Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception*. Routledge.
- Midtbøen, A. (2016). Discrimination of the second generation: Evidence from a field experiment in Norway. *Journal of International Migration and Integration*, 17(1), 253–272. <https://doi.org/10.1007/s12134-014-0406-9>
- Midtbøen, A. H. (2014). The invisible second generation? Statistical discrimination and immigrant stereotypes in employment processes in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(10), 1657–1675. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.847784>
- Midtbøen, A. H., & Rogstad, J. (2010). Den utdannede, den etterlatte og den drepte: Mot en ny forståelse av rasisme og diskriminering. *Sosiologisk tidsskrift*, 18(1), 31–52. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2010-01-03>
- Mikkelsen, S. (2023, 15. april). Kom fra Indonesia til Norge som enke og alenemor. Nå er hun professor. *Khrono*. <https://www.khrono.no/kom-fra-indonesia-til-norge-som-enke-og-alenemor-na-er-hun-professor/763083>
- Mulinari, D., & Neergaard, A. (2012). Violence, racism, and the political arena: A Scandinavian dilemma. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies*, 20(1), 12–18. <https://doi.org/10.1080/08038740.2011.650706>
- Naveen, M. (2022). *Norsk nok: Tekster om identitet og tilhørighet*. Res publica.
- Norheim, C. L. m. f. (2023, 22. mars). Rasisme — en trussel mot akademisk frihet. *Khrono*. <https://www.khrono.no/rasisme-en-trussel-mot-akademisk-frihet/813358>
- Osler, A., & Lindquist, H. (2018). Rase og etnisitet, to begreper vi må snakke mer om. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 101(1), 26–37. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-01-04>
- Page, H., & Thomas, R. B. (1994). White public space and the construction of white privilege in U.S. health care: Fresh concepts and a new model of analysis. *Medical Anthropology Quarterly*, 8(1), 109–116. <https://doi.org/10.1525/maq.1994.8.1.02a00120>

- Proba/Bufdir. (2023). *Barn og unges erfaringer med rasisme og diskriminering*.
[https://cms.bufdir.no/siteassets/rapporter/vold-og-overgrep/Barn og unges erfaringer med rasisme og diskriminering.pdf](https://cms.bufdir.no/siteassets/rapporter/vold-og-overgrep/Barn_og_unges_erfaringer_med_rasisme_og_diskriminering.pdf)
- Puwar, N. (2004). *Space invaders: Race, gender and bodies out of place*. Berg Publishers.
- Riese, H., & Harlap, Y. (2021). Utdanning, rasialisering og tilhørighetens grenser. *Education, racialization and the boundaries of belonging*, 7, 132. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v7.2048>
- Rønning, A. O. (2023, 25. mai). På vei inn i akademia med minoritetsbakgrunn: – Folk får sjokk når de hører at jeg skal ta doktorgrad. *Forskerforum*.
<https://www.forskerforum.no/%E2%88%92-folk-far-sjokk-nar-de-horer-at-jeg-skal-ta-doktorgrad/>
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Sannhets- og forsoningskommisjonen. (2023). *Sannhet og forsoning: Grunnlag for et oppgjør med fornorskningsspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- Seedat, F. (2016). Beyond the text: Between Islam and feminism. *Journal of Feminist Studies in Religion*, 32(2), 138–142. <https://doi.org/10.2979/jfemistudreli.32.2.23>
- Shaikh, S. d. (2023). Friendships, fidelities and Sufi imaginaries: Theorizing Islamic feminism. *Religions*, 14(9). <https://doi.org/10.3390/rel14091082>
- Sibeko, G. (2019). *Rasismens poetikk*. Ordatoriet.
- Sibeko, G. (2022). *Alle bli fri*. Ordatoriet.
- Sjöberg, L. M. (2018). *Att leva i ständig välsignelse – en studie av sivilnidet som religiös praxis* (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo). DUO vitnearkiv.
<http://urn.nb.no/URN:NBN:no-67384>
- Svendsen, N. V. (2022). — Når eg brukar ordet rasisme, blir det dårleg stemning. Det er nesten ikkje plass til å snakke om det. *Khrono*. <https://www.khrono.no/nar-eg-brukar-ordet-rasisme-blir-det-darleg-stemning-det-er-nesten-ikkje-plass-til-a-snakke-om-det/725705>
- Svendsen, S. H. B. (2014). Learning racism in the absence of 'race'. *The European Journal of Women's Studies*, 21(1), 9–24. <https://doi.org/10.1177/1350506813507717>
- Synnes, R. M., & Zhao, Y. (2024). Har akademia fått fripass i arbeidet mot rasisme? *Khrono*.
<https://www.khrono.no/har-akademia-fatt-fripass-i-arbeidet-mot-rasisme/854320>
- Te Maiharōa, K., & Woodhouse, A. (2023). *Indigenous autoethnography: Illuminating Māori voices*. Palgrave Macmillan.
- Thomas, P., Alhassan, A.-R. K., & Ali, A. O. (2023). 'Seeing whiteness' in Norwegian education: Challenging a discourse of silence. *Whiteness and Education*, 1–26.
<https://doi.org/10.1080/23793406.2023.2222126>

- Vartdal, R. (2020). *Helgheims konspirasjon*. <https://www.khrono.no/helgheims-konspirasjon/495831>
- Venborg Pedersen, M. (2017). *Danmark: En kolonimagt*. GADs forlag.
- wadud, a. (2006). *Inside the gender jihad: Women's reform in Islam*. Oneworld Publications.
- Wyller, T. (2017). Glimt av en felles menneskelighet – om å oppdage normativitet med enkle teorier om rom og rommelighet. I I. M. Lid & T. Wyller (Red.), *Rom og etikk: Fortellinger om ambivalens* (s. 20-33). Cappelen Damm akademisk.
- Zahavi, D. (2018). *Phenomenology: The basics*. Routledge.